

SOLOMON MARCUS, STRĂLUCIT SAVANT ȘI ILUSTRU CĂRTURAR

Romulus Dan BUSNEA¹

rbusnea@yahoo.com

ABSTRACT: Solomon Marcus was a Romanian mathematician recognized as one of the initiators of mathematical linguistics and mathematical poetics. He has been member of the editorial board of tens of international scientific journals covering all his domains of interest.

Solomon Marcus is featured in „People and Ideas in Theoretical Computer Science and The Human Face of Computing”. A collection of his papers in English followed by some interviews and a brief autobiography was published in 2007 as „Words and Languages Everywhere”. Marcus has contributed to the following areas: 1) Mathematical Analysis, Set Theory, Measure and Integration Theory, and Topology; 2) Theoretical Computer Science; 3) Linguistics; 4) Poetics and Theory of Literature; 5) Semiotics; 6) Cultural Anthropology; 7) History and Philosophy of Science; 8) Education. Solomon Marcus published about 50 books in Romanian, English, French, German, Italian, Spanish, Russian, Greek, Hungarian, Czech, Serbo-Croatian, and about 400 research articles in specialized journals in almost all European countries, in the United States, Canada, South America, Japan, India and New Zealand among others; he is cited by more than a thousand authors, including mathematicians, computer scientists, linguists, literary researchers, semioticians, anthropologists and philosophers.

KEYWORDS: mathematician, scientist, linguists, academician, genius.

Ziua de 1 martie, care marchează și începutul calendaristic al primăverii, mi-a adus aminte că aceasta era și data la care, în fiecare an se sărbătorea ziua de naștere a distinsului profesor și academician băcăuan SOLOMON MARCUS, personalitate polivalentă a educației, științei și culturii românești, cu o extraordinară vizibilitate internațională și cu o viziune globală asupra tuturor aspectelor și fenomenelor vieții.

O persoană cu o capacitate intelectuală ieșită din comun, dar totodată,

¹ Economist și publicist, inspector de specialitate în cadrul Serviciului Public Județean pentru Promovarea Turismului și Coordonarea Activității de Salvamont Bacău.

plină de jovialitate și foarte mult bun simț, cu un profund respect față de auditoriul său, de semenii săi.

Foto: – Acad. Solomon Marcus (1 mart. 1925, Bacău – 17 mart. 2016, București)

„Solomon Marcus a fost o personalitate de excepție, exemplu paradigmatic de savant și o conștiință a timpului său, sensibil la problemele grave ale societății, în care s-a implicat cu delicatețe, grijă și discernământ. Vocea sa s-a auzit întotdeauna cu demnitate, în mediul academic, sub cupola Academiei Române, în mediul universitar, dar și în spațiul public, în presă, în instituțiile statului. În domeniul educației a pledat pentru noi programe școlare și pentru o nouă relație profesor-elev, profesor-student, pentru un nou stil al manualelor, în care accentul să se deplaseze de la interogativ la dubitativ, pentru introducerea spiritului critic și a elementului ludic în procesul de învățare. A militat pentru o cultură totală, bazată pe echilibru și pe interacțiunea științei și artei, a științelor «grele» și a celor socio-umane. În tot ce a întreprins academicianul Solomon Marcu a fost cu adevărat un spirit liber și inovator, un umanist în deplinul sens al termenului, având acea capacitate unică de a se manifesta cu egală dezinvoltură și responsabilitate în lumea ideilor și spațiul pragmatismului.

Respectat și iubit deopotrivă de membrii Academiei Române, de colaboratorii din străinătate, de colegii din Universitate, de discipoli, studenți, de tineri și mai ales de copii, Solomon Marcus i-a iubit și respectat la rândul

său pe toți”, s-a arătat în comunicatul transmis de către Academia Română, prin care se anunța cu profund regret stingerea din viață a reputatului om de știință, la 17 martie 2016².

Eero Tarasti (n. 1948, profesor de muzicologie la Universitatea din Helsinki din 1984, fost președinte al IASS/AIS – International Association for Semiotic Studies – Asociația Internațională de Studii de Semiotică între 2004–2014, în prezent Președinte Onorific al acestei asociații, n. a.) afirma despre Solomon Marcus că „nici un alt semiotician nu este atât de acurat și provocator în raționamentul său despre problemele fundamentale ale disciplinei noastre”, iar pentru Marcel Danesi, Solomon Marcus a fost «un gigant al semioticii».

Cu privire la semiotică, pentru Solomon Marcus, trecerea la această nouă orientare a fost mult mai ușoară, ca urmare a activității sale anterioare în lingvistică, iar celebrul scriitor, editor, filosof și semiotician Umberto Eco, l-a invitat ca raportor la „Primul Congres al Asociației Mondiale de Semiotică”, pe care-l organiza în 1974, la Milano. De altfel, Solomon Marcus a precizat în scrierile sale că semiotica s-a dovedit a fi liantul de care avea nevoie pentru a facilita legătura dintre ideile matematice, pe de o parte, și problemele provenite din biologie, informatică, psihologie, literatură, economie, lingvistică, istorie, relații internaționale *etc.*, pe de altă parte.

Și, dacă tot am făcut referire la semiotică, acest domeniu atât de interesant și de special, vreau să vă prezint cu această ocazie un scurt interviu pe care l-am luat academicianului Solomon Marcus, într-una din pauzele celui de-al doilea Congres Internațional de Semiotică, ce a avut loc în orașul-stațiune Slănic-Moldova, între 23 – 25 octombrie 2008, în organizarea International Association for Semiotic Studies și Asociației Române de Studii Semiotice din Bacău³:

Reporter (**R.**): Stimate domnule profesor, ce aduce nou această conferință internațională organizată pentru a doua oară la Slănic-Moldova, de către Asociația Română de Studii Semiotice (AROSS), al cărei președinte de onoare sunteți?

² Site-ul <https://academiaromana.wordpress.com/jurnal-online/> – *Academicianul Solomon Marcus a plecat dintre noi (1 martie 1925 – 17 martie 2016)*, 17. 03. 2016

³ Cf. Romulus-Dan Busnea, *Unitate în diversitate, un concept pentru o lume în schimbare*, articol publicat în Ziarul de Bacău, 29 octombrie 2008; Cf. Romulus-Dan Busnea, *Academicianul Solomon Marcus, un elev „inegal” în tinerețe*, articol publicat în „Ziarul de Bacău”, 3 noiembrie 2008.

Solomon Marcus (**S. M.**): În secolul XX, s-a realizat trecerea de la primatul energiei la acel al informației, care a explicat și trecerea, acum, la început de mileniu, de la structuralism la semiotică, de la modernism la postmodernism și, mai recent, la transmodernism. S-a ajuns, astăzi, la dezvoltarea biologiei computaționale, sub acțiunea stimuloare a genomului uman. Accelerarea descoperirilor din diferitele domenii științifice și culturale a avut drept consecință apariția viziunilor interdisciplinare. Științele sparg barierele dintre ele și își dau mâna pentru a răspunde provocărilor, devenind astfel interdependente, nevoite să comunice, să colaboreze, să creeze atât echipe pentru a înțelege cât mai mult, dar și premisele unei noi viziuni asupra realității, asupra lumii. Asta am reușit noi la această nouă reuniune, o unitate în diversitate. Deși la prima vedere pare un paradox, ideea de unitate în diversitate și diversitate în unitate are atuurile sale, dacă ținem cont de noile paradigme, care au adunat oamenii în jurul interesului pentru aceleași idealuri.

R.: Cum credeți că se poate realiza acest nou concept, într-o lume aflată în schimbare, cu un ritm accelerat al evoluției sale?

S.M.: Prin cunoaștere și comunicare. Din păcate, încă nu găsim relaxarea necesară pentru a ne dedica unor lucruri mai consistente și, tocmai de aceea, ar trebui să trăim pe planuri foarte variate și să ne ghidăm după un slogan, care cel puțin pe mine mă urmărește de multă vreme: să contribuim la unitatea culturii, să creăm posibilitatea de a comunica între oameni care vin din direcții diferite.

R.: Credeți că noile paradigme, precum semiotica sau transmodernitatea, pot duce la revelarea sensurilor profunde ale divinității?

S. M.: Știința nu poate fi decât o completare a frumosului estetic și etic-moral, care ar putea urca omul unificat, însetat de frumusețe și conștient de limitele sale spre frumosul dumnezeiesc, pentru care e nevoie de alte simțuri, ce pot fi prefigurate de știință. Exigența științifică poate merge mână în mână cu exigența filocalică – a curățirii – care duce până la urmă la o simplificare, la un laconism care, în Dumnezeu, duce la vederea esențialului.

Mai spre seară, pe când mai toți participanții la conferință erau invitați la masa festivă și la un pahar cu vin „Made în România”, l-am rugat pe profesorul Solomon Marcus să mai povestească despre anii copilăriei petrecuți în orașul lui Bacovia.

S.M.: Am fost un elev ca toți ceilalți, ba mai mult, am fost un elev inegal, care în clasa a doua de liceu a rămas repetent. Bănuți din ce cauză? Pentru simplul fapt că nu am recitat până la capăt o poezie destul de lungă la limba și literatura română, obiect care avea să-mi aducă succese în planul preocupărilor mele de mai târziu. Copilăria și adolescența petrecute la Bacău n-au fost deloc ușoare, mai ales că, în anii '40, când tocmai reușisem la examenul de capacitate și așteptam cu înfrigurare începerea noului an școlar, a fost promulgată legea discriminării rasiale. Acest lucru m-a împiedicat o perioadă să-mi susțin examenele. Chiar dacă mai târziu s-a înființat un liceu evreiesc, presiunea exercitată de ororile războiului și munca forțată pe care a trebuit s-o efectueze în acea perioadă, au imprimat anilor tinereții, un dramatism care nu m-a părăsit pe tot parcursul vieții. Atunci, cu toții eram urmăriți de aceeași îngrijorare, pricinuită de evoluția războiului și șansa de a supraviețui...

R.: Vă mulțumim, domnule profesor, și vă mai așteptăm la noi și cu alte ocazii!

S.M.: Vă mulțumesc și sper, la rândul-mi, să ne revedem aici, la Slănic-Moldova, în această minunată și specială așezare, un loc al meditațiilor profunde, al bucuriei spiritului.

SOLOMON MARCUS (n. 1 martie 1925, Bacău – d. 17 martie 2016, București)⁴

Repere biografice (selectiv)

După absolvirea studiilor liceale în orașul natal, Solomon Marcus își începe cariera universitară foarte devreme, la numai 25 de ani, în 1950, în cadrul Facultății de Matematică din Universitatea București. Șase ani mai târziu, și-a susținut doctoratul cu teza „Funcții monotone de două variabile“, iar, în 1968, a devenit doctor docent în științe. În aprilie 1993, este ales membru corespondent al Academiei Române, iar în decembrie 2001, membru titular. Discursul de recepție a fost susținut în martie 2008, cu tema „Singurătatea matematicianului“.

A excelat deopotrivă în domeniul clasice ale științei, dar și în domeniul noi, avangardiste sau de frontieră, fiind unul dintre reprezentanții de

⁴ Romulus-Dan Busnea, *Povestea unui colț de rai Slănic-Moldova*, Onești, Editura Magic Print, ediția a II-a, 2013; Site-ul Wikipedia.ro; Site-ul https://en.wikipedia.org/wiki/Solomon_Marcus; [accesat în ianuarie 2018] Site-ul www.radioromaniacultural.ro [accesat în ianuarie 2018]

seamă ai transdisciplinarității la nivel mondial. Cercetările sale abordează analiza matematică, lingvistica matematică, informatica teoretică, poetica matematică, semiotica, istoria și filosofia științei, modele matematice în științele naturii și în științele socio-umane.

Rezultatele pe care le-a obținut în analiza matematică și în analiza cantitativă la începutul carierei sale continuă să fie de mare actualitate și să fie citate în lucrări științifice din lumea întreagă, la peste 40 – 50 de ani de la publicarea lor. În lingvistica matematică și în poetica matematică a fost recunoscut ca unul dintre inițiatori, iar modelele pe care le-a propus pentru categorii precum fonemul, cazul și genul gramatical, omonimia morfologică, proiectivitatea sintactică, distincția între limbajul științific și cel poetic, strategia personajelor în teatru au reținut atenția și sunt utilizate de sute de autori lingviști, matematicieni, informaticieni, semioticieni, filosofi, teoreticieni literari.

A publicat zeci de cărți, traduse în limbile engleză germană, franceză, italiană, spaniolă, rusă, cehă, maghiară etc.: „Poetica matematică” (1970), „Semiotica folclorului” (1975), „Semne despre semne” (1979), „Metode matematice în problematica dezvoltării” (1982), „Gândirea algoritmică” (1982), „Semiotica matematică a artelor vizuale” (1982), „Paradoxul” (1984), „Timpul” (1985), „Artă și știință” (1986), „Moduri de gândire” (1987), „Invenție și descoperire” (1989), „Controverse în știință și inginerie” (1991), „Jocul ca libertate” (2003), „Paradigme universale” (2005 – 2007), „Educația în spectacol” (2010) etc.

A scris peste 400 de articole științifice și sute de articole culturale. Lucrările sale au fost folosite și continuate de peste o mie de autori, multe dintre ele menționându-i numele în titlu.

Este citat în marile enciclopedii internaționale, precum: Brockhaus, Enciclopedia Italiana, Enciclopedia Universalis, în enciclopedii internaționale de matematică, informatică, cibernetică, lingvistică, semiotică și literatură.

A fost invitat ca raportor în ședință plenară la peste 100 de întâlniri internaționale.

Vreme de 10 ani a fost Vicepreședinte al Asociației Internaționale de Semiotică (1989–1999). Este doctor Honoris Causa al universităților din Bacău, Constanța, Timișoara, Craiova, Petroșani.

A fost decorat de Președinția României de trei ori: în anul 2000 cu Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de Comandor, avansat

în anul 2011 la gradul de Ofițer, și în decembrie 2015, când i s-a acordat „Steaua României” în grad de Cavalier.

Bibliografie:

- [1] Busnea, Romulus-Dan – *Povestea unui colț de rai: Slănic-Moldova*, Onești, Ediția a II-a, rev., Onești, Editura Magic Print, 2013
- [2] Site-ul <https://academiaromana.wordpress.com/jurnal-online/> – *Academicianul Solomon Marcus a plecat dintre noi (1 martie 1925 – 17 martie 2016)*, 17. 03. 2016
- [3] Busnea, Romulus-Dan – *Unitate în diversitate, un concept pentru o lume în schimbare*, Ziarul de Bacău, 29. 10. 2008.
- [4] Busnea, Romulus-Dan – *Academicianul Solomon Marcus, un elev „inegal” în tinerețe*, Ziarul de Bacău, 3. 11. 2008.

Webografie:

- [5] Site-ul www.radoromaniacultural.ro [accesat în ianuarie 2018]
- [6] Site-ul http://www.jewage.org/wiki/he/Article:Solomon_Marcus_-_Biography [accesat în ianuarie 2018]
- [7] Site-ul <https://www.news.ro/cultura-media> [accesat în ianuarie 2018]
- [8] Site-ul https://wikivisually.com/lang-ro/wiki/Categorie:Cadre_didactice_universitare_ale_Facult. [accesat în ianuarie 2018]
- [9] Site-ul <http://convorbiri-literare.ro/> [accesat în ianuarie 2018]